

La mà dreta dels museus

El SAM, Servei d'Atenció als Museus, custodia part del patrimoni i ofereix suport logístic i tècnic

La majoria de museus només exposen un petit tant per cent d'allò de què disposen. I si és així, on van a parar les restes d'objectes, peces i obres que no llueixen a les seves vitrines? Doncs una part, als magatzems i, en bona mesura, al Servei d'Atenció als Museus (SAM), una unitat inscrita, en el cas de Girona, al Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC) que, a més de custodiar el patrimoni museístic, exerceix de suport logístic i tècnic, i ofereix serveis com el préstec de materials i personal a la Xarxa Territorial de Museus.

>> *Magatzems del Servei d'Atenció als Museus (Girona).*

JORDI CAMPS > TEXT

Més enllà de les aventures en si, una de les escenes de més impacte que es recorden de les pel·lícules de l'Indiana Jones és la descoberta per part del protagonista d'un magatzem secret del govern nord-americà on es troben localitzats una magnitud inabastable d'objectes artístics i col·leccions patrimonials aplegats en un mateix lloc. Salvant les distàncies marcades per la ficció i en un panorama més proper, el Servei d'Atenció als Museus també disposa de magatzems amb centenars de caixes i embalatges apilats en lleixes, contenidors de restes arqueològiques o artístiques dipositades abans no vagin a parar algun dia a un museu. Aquesta unitat de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural, integrada actualment al Museu d'Arqueologia de Catalunya, tampoc és prou coneguda per la ciutadania, però sí pel ram museístic, per la tasca de suport que ofereix als museus, sigui de suport logístic i tècnic, de servei de pres-

tació o, com va ser originàriament creat, per a la custòdia del patrimoni i el dipòsit del material procedent de les intervencions arqueològiques. És a dir, a grans trets, els serveis d'atenció als museus són com una mena de mà dreta dels nostres museus.

Van néixer com a concepte el 1990, com en deixa constància el DOGC número 1367, publicat el 14 de novembre d'aquell any. El SAM de Girona va ser el pioner dels tres que actualment funcionen arreu de Catalunya (els altres dos es troben a les Terres de l'Ebre i a Lleida-Pirineus). A Girona, aquest equipament, posat en marxa el 1998, es troba integrat a l'edifici dels serveis centrals i la biblioteca del MAC, situat al carrer de Pedret de Girona, un edifici que fa molts anys va ser l'antiga Escola d'Infermeria i una residència d'avis. Després d'una sèrie d'ampliacions, ara ocupa una planta i disposa de quatre magatzems que custodien tal magnitud de material arqueològic i artístic que, si s'exposés, no hauria d'envejar la majoria de museus als quals serveix.

La recent creació de la Xarxa Territorial de Museus ha incrementat notablement la funció de serveis del SAM

MARTI ARTALEJO

Però aquest, com dèiem, no és el seu propòsit. Al contrari, el SAM està al servei de satisfer les necessitats dels museus nacionals, siguin de caràcter públic o privat. Una funció de serveis que, amb la recent creació de la Xarxa Territorial de Museus, s'ha vist notablement incrementada.

Entre les tasques que té aquest equipament, que coordina Jordi Nogués, sota la direcció actual de Ramon Buxó, director del MAC-Girona, en destaca una de tan fonamental com és la de la custòdia i dipòsit (permanent o temporal) de materials arqueològics. A Pedret disposen de quatre grans magatzems preparats per protegir qualsevol mena de material. Difícilment hi trobaríem l'Arca de l'Aliança, però al magatzem de climatització seca (a menys de 40 graus d'humiditat relativa) s'hi conserven materials arqueològics de metall o vidre, així com peces artístiques contemporànies de gran valor, com és el cas del fons d'art d'Emília Xargay, arran d'un contracte acomodat entre l'Ajuntament de Girona

i la Generalitat de Catalunya. En un altre magatzem, on es conserven intactes els materials ceràmics, ossis i de restes humanes, hi ha peces tan extraordinàries com un cràter àtic trobat al jaciment de Sant Sebastià (Baix Empordà), pendent que algun dia un museu l'exhibeixi de forma permanent o, com fins ara, mentrestant, exposat temporalment a requeriment de qualsevol museu. Aquesta peça, precisament, és molt apreciada pel mateix encarregat de custodiar-la, Jordi Nogués, el qual, malgrat que es va formar en la carrera de belles arts, s'ha convertit, «sobre la marxa», en tot un expert en arqueologia. Com no podia ser d'altra manera, envoltat diàriament de tant patrimoni arqueològic. I entre caixes i embalatges també sobresurten peces tan curioses com unes plaques de pissarra amb grafits medievals, trobades recentment a un jaciment de Llúvia. Després de les excavacions, d'inventariar-ne el que van trobar els arqueòlegs i enviar-ho amb condicions al SAM, aquestes peces úniques tornaran

>> Foto de grup del Dia de la Constitució de la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona (27-11-2015).

El SAM ofereix eines per avaluar problemes d'accessibilitat i facilitar millores per a la visita de persones invidents i de mobilitat reduïda

>> *Tasques de documentació i restauració al Servei d'Atenció als Museus de Girona.*

a Llivia o a algun altre museu especialitzat perquè en difonguin el seu valor patrimonial. Si es farà de forma permanent o amb caràcter itinerant, això sempre ho acabarà determinant la Generalitat, que n'és la propietària des del moment que es descobreix, com explica Nogués.

El ventall de material registrat en aquests magatzems és tan ampli que tant es poden trobar dipòsits judicials d'obres requisades pels Mossos d'Esquadra com els tapissos barrocs dedicats a Alexandre el Magne que fins fa uns anys lluien a la Fontana d'Or (abans de la reconversió en un centre CaixaForum), passant per bona part del fons de Carles Fontserè, mobles medievals de la Diputació, pedres lapidàries de tota mena o part del fons pictòric del Museu d'Art. I això només és una part de tot el que hi ha dipositat al SAM, del qual només un 60 % està documentat.

Perquè com bé explica Nogués, no només un dels grans problemes generals és disposar de magatzem —servei que el SAM assumeix— sinó poder documentar tot allò que s'hi diposita. «És una mancança crònica, diria que la *Ventafocs* dels museus, perquè es una feina rutinària, carregosa i sense cap mena de contraprestació des del punt de vista de la difusió». Davant d'aquesta manca existent de disposar de prou professionals

que dediquin temps a la documentació, el SAM ofereix un suport a la documentació. Nogués ho exemplifica així: «Si a un museu li arriba un fons fotogràfic de milers d'imatges, què fa? Doncs aquí estem nosaltres per reforçar-ho, contractant personal temporal per assumir aquesta tasca, tal com disposa la Xarxa Territorial de Museus».

Dos anys de la creació de la Xarxa

I és que si fins fa poc temps el SAM es limitava majoritàriament a ser el «magatzem dels museus», amb la creació el 2015 de la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona les funcions del SAM s'han ampliat exponencialment. Com explica Ramon Buxó, director del Museu d'Arqueologia de Catalunya - Girona, per al Govern de Catalunya les xarxes territorials de museus són «l'instrument bàsic per canalitzar concertadament les polítiques de suport als museus del país». La missió de les xarxes territorials, com apunta, és «aconseguir que el conjunt de museus puguin complir les seves funcions com a institucions culturals públiques. Mitjançant la cooperació institucional, especialment els titulars dels museus i les diputacions provincials, es pretén assolir una major eficiència dels recursos públics».

Les xarxes territorials compten amb estructures de governança que organitzen

El préstec d'equips tècnics als museus s'ha doblat des de la seva posada en servei el 2010

la seva presa de decisions i el seu funcionament mancomunat. D'altra banda, com indica Buxó, les xarxes territorials també «volen resoldre els desequilibris territorials i de distribució de recursos, resultat d'una visió sistèmica del conjunt dels museus de Catalunya. Els membres de cada xarxa territorial construeixen el seu projecte, fet que garanteix l'atenció a les singularitats de cada territori».

En aquest sentit, el Servei d'Assistència als Museus ha passat a ser l'instrument de gestió i coordinació de la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona, de suport logístic i tècnic als museus i de prestació de serveis mancomunats i de caràcter estable. Des del SAM es coordina i es canalitza la prestació conjunta de serveis, cosa que permet incrementar l'eficiència i alliberar recursos estructurals disponibles per poder incrementar els que es destinen a l'activitat patrimonial i social. En total, formen part de la xarxa gironina 26 museus.

L'objectiu principal de les accions de la Xarxa és, com remarca Buxó, que «els museus de les comarques de Girona, amb una notable capacitat d'atracció, esdevinguin equipaments culturals de primer ordre pel que fa a la seva modernització i a les accions de creació de públics i que enforteixin la seva funció social. A la vegada, es vol assegurar la capacitat de prestació dels serveis bàsics que qualsevol museu ha de tenir».

Entre altres, el SAM ha posat en servei assessoraments en matèria patrimonial, suport en temes d'accessibilitat als museus, disseny d'una estratègia de comunicació digital i realització d'un pla de coneixement dels públics. Destaca el desenvolupament d'eines d'accessibilitat, amb el qual es donen eines que permetin avaluar qualsevol problema d'accessibilitat i facilitar a cada museu una millora per a la visita de persones invidents i de mobilitat reduïda.

Pel que fa al suport tècnic, en fase embrionària s'està completant una base de dades de proveïdors, que posa a l'abast un ampli i detallat ventall de contactes que van des de restauradors i serveis de càtering fins a centres o serveis educatius, empreses d'audiovisuals, empreses gràfiques especialitzades en l'edició de catàlegs, etc. Pel que fa a altres catàlegs que s'estan configurant en aquests moments, en destaca un

dels mitjans de comunicació i un d'agències turístiques. Són aportacions pensades per facilitar una major difusió dels museus i més assistència i per incidir-hi.

Per altra banda, una de les funcions adscrites al SAM, en aquest cas des de pràcticament la seva creació, és posar a l'abast un circuit de préstec d'equips tècnics. Es tracta d'un sistema de catàleg semblant al dels préstecs als usuaris de les biblioteques, a través del qual se cedeixen a museus (també a ajuntaments o arxius, mai a particulars) tota una sèrie d'equips que van del vessant audiovisual al de precisió, com ara humidificadors o aparells de clima, passant per expositors, plafons, caixes d'embalatge, faristols... El préstec sol ser de tres mesos prorrogables i el compromís és tornar l'equip en condicions. Bona part del pressupost del SAM es dedica a l'adquisició, reparació i manteniment de tot aquest ampli ventall de material que, amb els anys, s'ha vist molt incrementada la seva demanda. Si el 2010 es van realitzar 110 préstecs, el 2016 se'n van produir 269. Els equipaments que més sol·liciten aquest servei són el mateix MAC-Girona, el Museu de la Garrotxa i el Museu de Breda, adscrits a aquest servei destinat a facilitar la difusió del patrimoni.

Jordi Camps i Linnell és periodista i historiador de l'art.

>> *Personal del SAM i MAC Girona treballant en diverses peces.*

Una de les funcions adscrites al SAM, en aquest cas des de pràcticament la seva creació, és posar a l'abast un circuit de préstec d'equips tècnics